

Spis treści

Podziękowania	17
Wprowadzenie	19
Jak to jest robione?	20
Efekt normatywny książki	30

Część I

Wydziedziczenie i imponderabilia kulturowe

Rozdział I

Ukryte przekleństwo wydziedziczenia z kultury	35
Wstęp. Książka jako wyrzut sumienia	35
„Czytaj albo giń!”	39
O trudności chwytania zjawiska autorytetu	42
O autorytarnym odrzuceniu autorytetu	50
Dlaczego szukać obrony dla autorytetu?	57
Fragmenty kulturowego świadectwa w sprawie autorytetu	62
W miejsce czy w miejscu autorytetu?	67

Rozdział II

Spór o autorytet jako beznadziejna walka o imponderabilia kulturowe	71
Wstęp	71
O „doksycznym” fałszu obrony autorytetu: jak nie bronić „autorytetu” Jana Pawła II oraz znaczenia intelektualistów	72
Błędy logiki i psychologii ataku na zjawisko autorytetu – dwa typowe przykłady uchybienia	79

Współmyślenie z Frankiem Furedim przeciw dominacji filisterstwa myślowego	82
W stronę ontologii wdzięczności przeciw pretensjonalności – ujęcie Gabriela Marcela	91
Jak się przedrzeć do kontaktu z historią: przypadek Giorgio Agambena pod wpływem Waltera Benjamina i problemu Geniuszu	102
Troska o duchowość jako warunek odzyskania Europy – Jan Patočka i dziedzictwo filozofii dla kultury i edukacji: o nowy autorytet Sokratesa i filozofii	105

Część II

Preliminaria, zdrady i maski

Rozdział III

Przekroje, przechadzki, przypadki, problemy: próba przeglądu historycznych świadectw, tropów i inspiracji	115
Wstęp	115
O świadectwie Jerzego Stempowskiego	117
Niewdzięczne rysowanie mapy – przypadek Stefana Morawskiego	120
Marii Ossowskiej podejście do normatywności autorytetu: między aksjologiczną chłonnością i obojętnością	122
Autorytet historyka w obliczu historycznej (nie)doli uznania: Jerzy W. Borejsza o Henryku Wereszyckim i o przykładzie Adama Mickiewicza	134
Autorytet przeszłości między wiarą, wiedzą oraz duchowo wyzwalającą i zakorzeniającą erudycją – z inspiracji historycznymi badaniami i rozważaniami Krzysztofa Pomiana wokół napięć wiara – rozum oraz procesu koniecznej „dezintegracji kartezjanizmu”	138

Rozdział IV

Spory o sytuację autorytetu duchowości wobec pięciu postaci „zdrady klerków” – Julien Benda i pokłosie jego diagnozy	153
Wstęp	153
Intelektualiści pomiędzy kulturą i polityką i kontekst polskiej „zdrady klerków” w ujęciu Jerzego Szackiego	161
Przejawy „zdrady klerków” jako patologie postaw autorytetów według Gustawa Herlinga-Grudzińskiego	166

Pierwsza zdrada klerków: rasa, klasa i naród – pragmatyczna służba interesom doraźnym	175
Druga zdrada klerków: porządek, ewolucja świata, zaangażowanie	197
Trzecia zdrada klerków – uwiedzenie postmodernizmem, poprawność polityczna, relatywizm: intelektualści w narcystycznym duchu nieodpowiedzialności spektaklu młodości	210
Czwarta zdrada klerków – przeciętność, formalizm proceduralny, rynek usług konsumenckich, w trosce o globalność, masowość i równorzędność	220
Zakończenie: piąta zdrada klerków – wertykalny najazd ofiar wydziedziczenia z kultury, sankcjonujących pozór, cynizm i wygodę kosztem instytucji kultury, której służba miała być ich powinnością	223
 Rozdział V	
<i>Ubu król</i> jako uniwersalne lustro prawdy. O świecie bez autorytetów	227
Wstęp	227
W stronę pozapolitycznego myślenia o dokonaniu Alfreda Jarry'ego	230
Teksty o teatrze u Jarry'ego jako preteksty dla pedagogiki	245
Zamiast zakończenia	253
 Część III	
Historie filozoficzne	
 Rozdział VI	
Między redukcją i rehabilitacją. Problem filozofii analitycznej z autorytetem jako kategorią badawczą i praktyczną	257
Wstęp	257
Problematyczność autorytetu (z) historii filozofii w samej filozofii	258
Martha Nussbaum jako przykład wąskiej stereotypizacji autorytetu i tradycji	259
Analiza Richarda B. Brandta jako próba redukcji obecności autorytetu w etyce	273
Kapitał sugestii między rezonansem, magią i kompensacją – autorytet w kontekście analitycznego dyskursu filozofii prawa Czesława Znamierowskiego	280

Rozdział VII

W poszukiwaniu autorytetu jako źródła i partnera wielkości ducha:

przypadek Hegla	303
Wstęp	303
Autorytet w porządku uczoneści i nauczania	307
Czy odrzucenie „zewnętrznego autorytetu” znosi problem autorytetu?	
Przypadek odniesień do wiedzy i wiary	311
Dwie pułapki w historyczno-genetycznym traktowaniu autorytetu	314
Stosunek Hegla do „wielkich” i ich autorytetu	319
Spór Hegla z oświeceniem i światem wywyższającego się martwego ducha	322
Autorytet i dzieło – kwestia mechanizmu znikania i oszustwa	330
Autorytet między śladem obiektywności w obliczu obłudy i etycznością	333
O perypetiach recepcji autorytetu Hegla	335
Zakończenie	340

Rozdział VIII

Myśliciel istotny jako paradoksalne wyzwanie dla autorytetu

i inne komplikacje u Martina Heideggera	343
Wstęp	343
Paradoksy myśliciela istotnego	346
Martin Heidegger i stosunek do techniki jako model stosunku do autorytetu oraz ograniczenia i paradoksy tej analogii	351

Rozdział IX

Między onieśmielającym słowem władczym a ośmielającą myślą znaczącą:

autorytet według ujęcia Karla Jaspersa	359
Wstęp	359
Znaczące piętna współczesności	364
Pułapki autorytetu nauki, techniki i Zachodu oraz wyzwanie autorytetu w historii	366
Próba konfrontacji z autorytetem Jaspersa	370
O symetrii i synergii wolności i prawdziwego autorytetu	373
Autorytet w obliczu „wiary filozoficznej” w kontekście „objawienia”: o historyczności i destrukcyjności rozszczepienia autorytetu i wolności ...	377
Zakończenie	386

Rozdział X

Przeciw zredukowanym postaciom autorytetu w „wojnie hermeneutyk”:

Paul Ricoeur w obliczu depozytu władzy	389
Wstęp	389
Autorytet jako „przedmiot gry z czasem”	394
Socjologiczna redukcja autorytetu w polityce i teologii	397
Autorytet między piedestałem, świadectwem i patosem	399
Autorytet jako źródło długu wdzięczności i zobowiązania oraz szans służących rozwojowi do ciągłego odzyskiwania w historii myśli	401
Autorytet i jego gubienie w edukacji uniwersyteckiej	408
Autorytet w perspektywach: pionowej i poziomej	412
Powrót do autorytetu dzieł kultury jako ciągle ułomny powrót do siebie	417

Część IV

Nauki społeczne i historia instytucji

Rozdział XI

Autorytet i Kościół: między diakonią i hierarchią

W walce o źródłową tradycję i tożsamość chrześcijaństwa

(konteksty polski i reformacji)	423
Wstęp	423
Paradoksy historycznego autorytetu Kościoła w Polsce z perspektywy badań Janusza Tazbira	424
Jana Kracika ogląd pułapek w walce o autorytet Kościoła	430
Historyczne odsłony i uwarunkowania autorytetu Kościoła w Polsce w ujęciu Bohdana Cywińskiego: zabór rosyjski	433
Rysy na autorytecie Kościoła i próby jego obrony: Holokaust, pedofilia	441
Hans Küng i jego krytycyzm reformacyjny w obrębie katolicyzmu – teologiczny problem autorytetu przeciw dominującym teologom	442
Thomasa Mertona wizja kierownictwa duchowego	462
Zamiast zakończenia	467

Rozdział XII

Autorytet Marksa w kontekście ekonomii pedagogicznej: dwoistość wartości i użyteczności. Z inspiracji <i>Kapitałem</i> przeciw patologiom urzędowych/obiegowych postaci marksizmu	469
Wstęp	469
O fenomenie autorytetu samego Marksa według Schumpetera i innych ...	472
Wartość pracy przez pracę wartości jako metamorfozę i dwoistość wiedzy jako towaru w procesie cyrkulacji edukacyjnej	477
Problem dwoistości pracy w kontekście pedagogicznym	480
Konsekwencje dla obecności autorytetu w pracy pedagogicznej	483

Rozdział XIII

Autorytety w historii socjologii (założyciele, pokolenie przełomu wieku i ostatni wielcy)	485
Wstęp	485
Autorytet w socjologii między mistrzem szkoły i klasykiem dyscypliny: uściślenia Jerzego Szackiego i problem degradacji tradycji	488
Autorytet w pułapkach ruchliwości i nieruchliwości społecznej u Sorokina	494
Raymond Aron. Postawy badawcze, wzory autorytetu i zaangażowania ...	501
Pierre Bourdieu. O instrumentalnym funkcjonowaniu autorytetu w analizie strukturalnej walki o dystynkcję z wykorzystaniem blefu	510
Ralf Dahrendorf. O groźbie autorytaryzmu bez autorytetu oraz o potrzebie podstawowego impulsu ze struktury autorytetu: o pęknięciu establishmentu i elitarności	519
Piotr Sztompka. Autorytet zamiast przemocy jako trudniejszy proces oddziaływania niż akty jego destrukcji	527
Zakończenie	538

Część V

O historiach autorytetu w literaturze

Rozdział XIV

Zmagania Witkacego z groźbą duchowej „autokastracji” Autorytety z misją „najlepszych łbów ludzkości” w publicznej przestrzeni oszustwa antyintelektualizmu i scjentyzmu	543
Wstęp	543
Brak wewnętrznego kontaktu z wielkością jako autokastracja	549

O celowości i niemożliwości traktowania Witkacego na serio	551
Pułapka ekstrapolacji autorytetu nauki i imponowania laikom	554
Autorytet jako „łeb”, który zaryzykował samobójczo pracę z „jadowitym” problemem	559
Kwestie nauczania twórczości i wielkości w sztuce w obliczu „rażącego przeskoku” ku perwersji artystycznej	564
Zakończenie	568

Rozdział XV

Autorytet w kontekście intymnej potrzeby i wartości hierarchii w kulturze oraz wobec zagrożeń zrytualizowanym pozorem – przypadek Czesława Miłosza	571
Wstęp	571
Autorytet religii w szkole w rękach Ubu króla i inne wzory szkolne	578
O wartości poezji w świecie obalania hierarchii albo o dramatycznej i subtelnej obronie hierarchii w kulturze	583
Autorytet i styl intelektualisty według Miłosza.....	595
Magia i mistyfikacja autorytetu w świecie „zniewolonego umysłu” i „reakcji”	600
Zamiast zakończenia	607

Rozdział XVI

Autorytety polskiej literatury współczesnej. Próbkki i przymiarki	609
Wstęp	609
Jarosław Marek Rymkiewicz i pryzmat przypadku Słowackiego O (po)wadze i dramaturgii rozmowy z Wielkimi Duchami kultury i wzajemnym dźwiganiu się w górę w wampirycznym zespoleniu	612
Sławomir Mrożek: o przekleństwie półinteligencji, przemilczeń i nadużyć establishmentu i niedostatku „problematyczności osobistej” i innych pułapkach	625
Jerzy Pilch o fikcji autorytetu krytyki literackiej i teatralnej: w pułapkach nadmiaru powagi i ignoranckiej pochwały W stronę trzech radykalizmów krytyki w kulturze	636
Gustaw Herling-Grudziński. Trzy postawy wobec autorytetów i dwa typy zdrady klerków jako patologie postaw autorytetów	642

Stanisław Barańczak. Przeciw „etyce Autorytetu”: czego autorytet dać nie może bez autorytaryzmu (poezja w świecie troski o „pragnienie myślenia”)	647
---	-----

Rozdział XVII

Stefan Chwin – przeciw pułapkom nieuczciwości uwznioślenia i wykluczenia autorytetu jako życiodajnego źródła mierzenia się z wielkością	655
Wstęp	655
Autorytet albo Nikt. Od zobowiązującej Normy do wyzwania osobowego odniesienia	657
Wielkość w kulturze jako wyzwanie	662
Czy naród potrzebuje autorytetów?	669
W obronie Miłosza jako nauczyciela i wychowawcy	676
Autorytet kultury wymaga podniesienia znaczenia szkoły	678
Zamiast zakończenia. O kolonizacji i karnawalizacji symboliczności jako niezdolności do dialogu	680

Część VI

Edukacja i pedagogika: prowokacje

Rozdział XVIII

Odsłony skrótów myślowych wcześniejszych przymiarek do problemu autorytetu	687
Wstęp	687
Autorytet nauczyciela i zdolni uczniowie	688
O potrzebie autorytetu	688
Uczeń zdolny, czyli...?	689
Dwadzieścia zabobonów	690
Zasada sześciu A	691
Strażnik braku	692
Zakończenie	692
Próba podsumowania. Autorytet w dziesięciu tezach: intymna relacja wdzięczności kulturowej i prawdziwego długu spłacanego duchowo	693
Złoty róg w czarnym kolorze. Z profesorem Lechem Witkowskim, autorem rozprawy: <i>Wyzwania autorytetu...</i> , Książki Roku 2009, rozmawia Anna Raczyńska	697
Jaki autorytet?	704

Rozdział XIX

Autorytet w kręgu zabobonów. Trzydzieści pięć podręcznikowych i obiegowych przekłamań w sprawie pojmowania autorytetu	707
Wstęp	707
Autorytet prowadzi naturalnie do autorytaryzmu	710
Autorytet musi być autorytatywny	710
Autorytet jest zbędny, bo nie potrzeba go w uzasadnieniach, a nawet im szkodzi	711
Autorytet najlepiej jest afirmowany i reprezentowany przez uznających go i świadczących o nim	712
Autorytet musi być możliwie szeroko uznany i obecny	713
Autorytet pokrywa się z popularnością	714
Autorytet oznacza sytuację i przejawia się w sprawowaniu władzy	714
Autorytet oznacza zwierzchność	715
Autorytet sprowadza się do prestiżu i respektu	716
Autorytet przejawia się przez naśladowanie	716
Autorytet stanowi wzór albo wzorzec gotowy do podjęcia	718
Autorytet wymaga ślepego posłuszeństwa i zasługuje na nie	718
Autorytet w swojej pełni musi być niepodważalny	719
Autorytet jest tym większy, im bardziej niepodważalny	720
Autorytet wyklucza potrzebę dyskusowania z nim	720
Autorytet oznacza wartościową dobrowolność uznania	721
Autorytet oznacza wyższość racji i pewność jej słuszności	722
Autorytet oznacza nieskazitelność i pomnikowość	722
Autorytet oznacza naturalną uległość wobec niego	723
Autorytet, zagrażając niezależności, wymaga całkowitego odrzucenia	723
Autorytet jest naturalnie (silnie) normatywny	724
Autorytet zaprzecza autonomii sądzenia	724
Autorytet funkcjonuje tylko na poziomie konwencjonalnym	725
Autorytet jest potrzebny tylko niedojrzałości i ją utrwała	726
Autorytet musi oznaczać relację wertykalną, a nie horyzontalną	727
Autorytet zwykle ma wartość jedynie w pojedynkę lub w harmonii	727
Autorytety znikają, upadają albo są odrzucane jako niepotrzebne rozwojowo	728
Autorytety dojrzałe traktowane są po prostu odrzucane	729

Autorytety nieuznane są same sobie winne	729
Autorytety naturalnie mogą się zakorzeniać w edukacji szkolnej	730
Autorytety kulturowo najlepiej funkcjonują na uczelniach wyższych	731
Autorytety są szkodliwe i zbędne	732
Autorytety przeszkadzają w rozwoju duchowym i narzucają własną wizję oraz wolę	732
Autorytety młodzieży bada się, pytając o jej deklaracje	732
Autorytety wskazane są wiarygodnym punktem znaczącego oparcia	733
Autorytetem można zostawać, usilnie nad tym pracując	733
Autorytet w kulturze i edukacji jest tym samym co autorytet w sferze politycznej i społecznej	734
Autorytet ma tyle samo argumentów za sobą co przeciw sobie.....	734
Zamiast zakończenia: między autorytetem i „autorytem”	735
Posłowie. Poszukiwanie nowego profilu autorytetu dla pedagogiki	736
Zakończenie. Na nowe otwarcie. Co dalej?	739
Bibliografia	743
Indeks nazwisk	759